

Auditiv litteraturformidling for børn

Nye formidlingsformater i biblioteksrummet

RASMUS OTT, KULTURKONSULENT, SILKEBORG KOMMUNE

Denne artikel formidler et eksperimenterende projekt, der udforsker nye måder at engagere børn i alderen 3-7 år i litterære oplevelser. I projektet *Auditiv litteraturformidling for børn* har vi i projektgruppen, i samarbejde med forfattere og kunstnere, skabt en række lytteaktiviteter, som på forskellig vis inviterer børn ind i litterære universer rundtomkring på Aarhus Kommunes Biblioteker. I det følgende beskriver jeg tre af projektets lytteaktiviteter, nemlig Lydfortællinger, Lyttebiograf og Lydbanko. Erfaringerne fra projektet peger på, at eksperimenterende læseoplevelser med lytning som et centralt element kan skabe en legende indgang til litteraturen, som vi håber kan inspirere andre biblioteker til at eksperimentere med multimodale formidlingsformer.

Litterære oplevelser på folkebiblioteket

Projekt *Auditiv litteraturformidling for børn* blev skabt på baggrund af en nysgerrighed på, hvordan folkebibliotekerne fortsat kan skabe nye måder at opleve litteratur på. Læsning kan opleves som en individuel og intrapsykisk aktivitet, som primært er tekstbåret. I projektet *Auditiv litteraturformidling for børn* søger vi at udvide denne oplevelse ved at formidle litteratur gennem multimodale aktiviteter, med et særligt fokus på lyd og hertil bevægelse, rumlige og visuelle elementer. Børnekulturen og debatten om børns læsning er i stigende grad præget af skærmdebatter og opmærksomhedsøkonomi på medieplatforme som årsag til faldende læsefærdigheder. I henhold til dette virker det stadig mere aktuelt at afsøge nye læseoplevelser og måder at interagere med litteratur og sprog på.

I projektet udfordrer vi derfor traditionelle opfattelser af læsning ved at integrere lyd, bevægelse og andre sensoriske input i læseoplevelsen. I projektet var Ansa Lønstrup og Birgitte Stougaard Pedersen fra Æstetik og Kultur ved Aarhus Universitet tilknyttet som følgeforskere, og de bidrog til udviklingen af koncepterne i samarbejde med projektgruppen og aktuelle børnebogsfornere og kunstnere.¹

” I projektet udfordrer vi derfor traditionelle opfattelser af læsning ved at integrere lyd, bevægelse og andre sensoriske input i læseoplevelsen.

1 Projektet er støttet af Slots- og Kulturstyrelsen og gennemført af Aarhus Kommunes Biblioteker.

Lydfortællinger: En leg med fiktionsuniverser

En af de aktiviteter, som mødte de yngste børn på Aarhus Kommunes Biblioteker i løbet af projektperioden, var Lydfortællinger. Aktiviteten Lydfortællinger er udviklet i samarbejde med forfatteren Annie Bahnson. Her samskabes historier mellem børn og børnebogsforfatter gennem etableringen af fiktionsuniverser, som børnene kan komme med idéer til. Børnene bidrager til udviklingen af historierne ved at give input til plottet, karaktererne, fiktionsuniverset og lydeffekterne. Efterfølgende indtales historierne, og børnene optager lydeffekter og replikker, der klippes ind i den endelige lydfortælling. Disse fortællinger formidles til andre børn gennem en lydinstallation (en lytteraket), som i dette tilfælde turnerede rundt på Aarhus Bibliotekerne.

” Børnene bidrager til udviklingen af historierne ved at give input til plottet, karaktererne, fiktionsuniverset og lydeffekterne.

Selvom børn i alderen 3-7 år typisk ikke behersker skriftsprog, så kan de aktivt deltage i litterære processer gennem deres mundtlige sprog. Når de kommer med mundtlige bidrag til det fælles fiktion univers, får de mulighed for at agere som medskabere af de fælles fortællinger og opnå agency i den kollektive samskabelsesproces. Vores erfaringer viser, at børnenes bidrag var meget legesyge og stak i alle mulige retninger. Fortællingerne fulgte ikke nødvendigvis traditionelle fortælle tekniske regler – oftest slet ikke. Ikke desto mindre var børnene engagerede og stolte af deres deltagelse, og de nød at høre deres idéer realiseret i den færdige lydfortælling, hvilket blev fejret ved saftvandsferniseringer.

Annie Bahnson leder den kreative proces, hvor børnene skaber lydeffekter og indtaler replikker.

Vi oplevede blandt andet tosprogede børn, der var enormt engagerede i at bidrage til historierne og kom med input og idéer i dialog med fællesskabet og forfatteren. Når børnene oplevede sig selv som aktive deltagere i fortælleprocessen, var det projektgruppen og pædagogernes erfaring, at

vi i større eller mindre grad stimulerede deres literacykompetencer ved at udvikle deres evne til at tolke andres perspektiver og samtidig styrke deres egen sproglige, kommunikative og kreative kapacitet i en litterær kontekst. Det var således vores oplevelse, at aktiviteten fungerede som en alternativ måde at invitere ind i en litterær arena og gav mulighed for en deltagerorienteret læring.

Denne aktivitet bidrager væsentligt til projektets forståelse af literacy. Selvom børnene måske ikke lærer at konstruere kausal-logiske historier efter traditionelle skabeloner, så blev de introduceret til vigtige aspekter af at bidrage til en fortælling og observere, hvordan deres bidrag formes ind i det endelige værk. Dette bygger på en bred forståelse af literacy, som i dette tilfælde indebærer evnen til at anvende sprog, symboler og tegn i forskellige sammenhænge for at skabe et output. Vi kan naturligvis ikke konkludere noget generelt eller almengyldigt ud fra dette, men vores erfaringer i dette projekt og med disse børn var, at langt de fleste brugte deres sprog, fantasi og forestillingsevne til at bidrage til fiktionsuniverset.

Lydfortællinger er en aktivitet, der har fokus på at lave lyd. I det følgende præsenteres en aktivitet, som har fokus på at lytte til litteratur i fællesskab.

Lyttebiograf: Højtlesning i nye klæder

Med aktiviteten Lyttebiograf skabes en højtlesningssituation, hvor en bibliotekar eller formidler læser udvalgt børnelitteratur højt, ledsaget af en musiker, der improviserer musik til fortællingen. Lyttebiograf foregår i et mørkt rum med madrasser og puder, der inviterer børnene til at slænge sig i de bløde puder og fordybe sig i musikken og historien. Denne aktivitet kan betragtes som et slags gesamtkunstwerk (Dehs, 2024), hvor musikken og litteraturen får et samspil og bliver til et tredje element i selve lyttesituationen. Fænomenet er ikke ukendt og ej heller nyt, men denne højtlesningssituation, hvor der skabes rum for en udvidet og multimodal litteraturoplevelse, er interessant, fordi den refererer og mimer en biograf-situation, som børnene kender. Dét at få læst en historie højt på denne måde kan nemlig minde om en biografoplevelse, ligesom det at se en film har ligheder med at få læst en historie højt.

” **Med aktiviteten Lyttebiograf skabes en højtlesningssituation, hvor en bibliotekar eller formidler læser udvalgt børnelitteratur højt, ledsaget af en musiker, der improviserer musik til fortællingen.**

Vores oplevelse var, at framingen af denne højtlesning med musik og mørklagt lokale skabte en øget opmærksomhed hos børnene og et lyttefællesskab, hvor de hver især kunne dykke ind i det litterære og skabe individuelle indre billeder og fortolkninger. Der er naturligvis en sandsynlighed for, at dette kun var noget, projektgruppen var optaget af, men ikke desto mindre oplevede vi ad to omgange 50 børn, der var bomstille og koncentrerede gennem oplæsningen.

Vi mener, at denne aktivitet har et stort potentiale for at skabe gode litteraturoplevelser, fordi den på en gang individuelle og fælles oplevelse rummer muligheden for et sanseligt nærvær, samtidig med at aktiviteten kan give anledning til en potentiel medieforståelse eller læring, hvor højtlesningstraditionen og biografoplevelsen bliver forstået i forlængelse af hinanden og fremhæver litteraturens rolle i udviklingen af det nutidige medielandskab.

Her fremføres Lyttebiograf for en gruppe børnehavebørn.

Fra fælles lytning skal vi nu over i et andet multimodalt formidlingsformat, nemlig et litterært bankospil.

Lydbanko: Semiotik i børnehøjde

Lydbanko er et litterært bankospil, der kombinerer sprog, billeder og lyde. Ved hjælp af en bankoplade med billeder og en formidlers oplæsning af en historie, illustreret på et PowerPoint, får børnene læst en historie op, samtidig med at de spiller banko. Undervejs i historien afspilles lyde, der knytter sig til fiktionsuniverset. Disse lyde er visuelt illustreret på bankopladen, så når man for eksempel hører lyden af et tordenbrag, skal man kigge efter et billede af tordenvejr på sin bankoplade. Spillet slutter, når historien er læst til ende, og alle børn har fået banko.

” Undervejs i historien afspilles lyde, der knytter sig til fiktionsuniverset. Disse lyde er visuelt illustreret på bankopladen, så når man for eksempel hører lyden af et tordenbrag, skal man kigge efter et billede af tordenvejr på sin bankoplade.

Denne aktivitet er udviklet i samarbejde med børnebogsforfatter Cato Thau-Jensen, og den repræsenterer en ny tilgang til formidling af litteratur, som trækker tråde til *gamification* (Christians, 2018).

Ud over at være en sjov og engagerende aktivitet, der fremmer engagement hos børnene, tilbyder Lydbanko en konkret illustration af, hvordan tegn repræsenteres og opleves gennem forskellige medier og sanser. Børnene præsenteres for objekter i flere forskellige medier og sanser: lyden af objektet, det ord, som henviser til objektet, samt illustrationen af objektet på bankopladen.

Uddrag fra PowerPoint, der bruges til Lydbanko.

Denne tilgang kan fungere som en tidlig introduktion til semiotik, studiet af tegn og deres betydning, ved at vise børnene en tidlig forbindelse mellem sprog, billeder og lyde. For eksempel skal de i forbindelse med bankospillet sammenkoble lyden af et tordenbrag med billedet af tordenvejr på bankopladden og ordet 'tordenvejr'. Disse semiotiske forbindelser, som spillet fordrer, oplevede vi stor begejstring for hos pædagoger, hvor nogle har taget spillet med hjem og brugt det aktivt i institutionen. Dermed føjer Lydbanko ikke kun en sjov og underholdende dimension til litteraturformidling, men har muligvis også et potentiale for at fremme forståelse af tegn og symbolsk repræsentation, hvilket kan bidrage til børns literacyudvikling.

Literacy og multimodal læsning

Som biblioteksformidler og projektleder for *Auditiv litteraturformidling for børn* har det været inspirerende at udfordre traditionelle opfattelser af læsning ved at introducere og eksperimentere med multimodale læseoplevelser, der integrerer mundtlighed, interaktivitet, medskabelse samt rumlige, auditive og visuelle elementer. Denne tilgang repræsenterer en bevægelse væk fra en traditionel forståelse af læsning som en ensidig, tekstbaseret aktivitet og hen mod en bredere opfattelse af læsning og literacy i det hele taget, der omfatter en mangfoldighed af færdigheder, forståelser og oplevelser inden for tekst, sprog, lyd og fortællinger.

Projektet har haft et særligt fokus på lyd, da det auditive har en naturlig forbindelse til det at formidle litteratur til børn i en højt-læsnings-situation. Det auditive er også spændende at arbejde med i en kultur, der er så domineret af visualitet, at den, for mig, kan synes at gennemsyre rigtig mange af vores medieoplevelser. Til trods for dette har vi ikke afholdt os fra at kombinere det auditive med andre sensoriske input i de tilfælde, det gav mening.

Det har været projektets vision at skabe en anderledes vej ind i litteratur og læsning, og vi oplevede vores aktiviteter som værende særligt gavnlige for børn, der måske ikke er tilbøjelige til at engagere sig i traditionelle læseaktiviteter eller har svært ved at finde en indgang til litteraturen. Som det ofte er med denne type af anderledes lærings-situationer, oplevede pædagogerne og lærerne,

at børn, der ikke normalt er de mest engagerede, trådte frem og blev involveret på en helt anden måde, end når de blev sat i mere traditionelle læringsituationer.

” Det har været projektets vision at skabe en anderledes vej ind i litteratur og læsning, og vi oplevede vores aktiviteter som værende særligt gavnlige for børn, der måske ikke er tilbøjelige til at engagere sig i traditionelle læseaktiviteter eller har svært ved at finde en indgang til litteraturen.

En central del af projektets tilgang er at fremme aktiv deltagelse og medskabelse blandt børn. Ved at inddrage dem i skabelsen af historier, lydeffekter og litterære værker opfordrer projektet børn til at udtrykke deres kreativitet og forestillingsevne på en meningsfuld måde. Det er vigtigt for mig at understrege, at vi i projektgruppen ikke blot ønskede, at aktiviteterne skulle engagere børnene ved at stimulere dem uden formål. Vores ærinde var at stimulere børnene til at tænke kritisk og opfindsomt, skabe en øget mediebevidsthed og få dem til at udtrykke sig på forskellige måder i en litterær arena.

Ved at skabe læseoplevelser, der appellerer til forskellige børn, forsøger projektets aktiviteter at bidrage til at fremme gode læseoplevelser, læselyst og nysgerrighed på fiktion i det hele taget hos alle børn, uanset baggrund eller evner. Dette kan være med til at skabe flere inkluderende læseoplevelser, hvor alle børn føler sig velkomne, repræsenteret, kompetente og har mulighed for at bidrage og opleve litteraturen på nye måder i et fællesskab. I forlængelse af dette kan man se denne type af aktiviteter som ét af mange bud på at skabe nye læsere, og som Danmarks største kulturinstitution, folkebiblioteket, at tilbyde nye formidlingsformater, der imødekommer nye læsere på en tidssvarende måde.

Som en, der beskæftiger sig med børnekultur, ser jeg et stort potentiale i at udvide vores forståelse af literacy og åbne for nye horisonter inden for litteraturformidling, der strækker sig ud over det traditionelle skriftlige medium og skaber rum til nye måder at opleve litteratur på i biblioteksrummet.

Referencer

Christians, G. (2018). *The Origins and Future of Gamification*. Senior Thesis. University of South Carolina. https://scholarcommons.sc.edu/senior_theses/254

Dehs, J. (2016). Gesamtkunstwerk. I *Den Store Danske* på lex.dk. Hentet 28. maj 2024 fra <https://denstoredanske.lex.dk/Gesamtkunstwerk>

Om forfatteren

Rasmus Ott, kulturkonsulent i Silkeborg Kommune, er engageret i at styrke børnekulturen. Efter at have afsluttet sin kandidatgrad i Æstetik og Kultur i 2017 med specialet *Podcastens potentiale som børnekulturelt medie* har Rasmus fokuseret på at udvikle kulturelle tilbud til børn. Tidligere har han arbejdet som projektleder og biblioteksformidler ved Aarhus Kommunes Biblioteker, hvor han ledte projektet *Auditiv litteraturformidling for børn*.

Faglige arrangementer

Har du lyst til at vide mere om, hvad der rører sig på læseområdet og få inspiration til din undervisning? Så afholder Nationalt Videncenter for Læsning løbende konferencer, workshops, webinarer og temadage. Læs om den enkelte aktivitet nedenfor, og tilmeld dig ved at klikke på datoen.

30. september 2024, København, og 4. oktober 2024, Aarhus

Temadag om skriftsprogsvanskeligheder: Sprogmodeller (AI)

Sprogmodeller (AI) kan både støtte og udfordre mennesker i skriftsprogsvanskeligheder. På baggrund af konkrete erfaringer fra praksis sætter denne temadag fokus på de muligheder og begrænsninger, som AI rummer i forhold til kompensation og læring.

8. oktober 2024, online

Webinar: Digital læsning og læsedidaktik

Det digitale er til stede i alle fag. Men hvordan tilrettelægger man en god digital læseundervisning? På webinarret præsenterer forskere og lærere fra de tre skandinaviske lande eksempler på, hvordan man kan støtte læsning af digitale tekster. Oplæggene er på dansk, norsk og svensk. Webinarret er gratis og henvender sig til lærere, lærerstuderende, læsevejledere og læreruddannere.

26. november 2024, København

Læsekultur: Fra toddler til teen

Konferencen handler om udvikling af læsekultur, litteraturredidaktik og strategier for læselyst på tværs af skole, dagtilbud og hjem. En række forskere med fingeren på pulsen, hvad angår børn og unges litteratur og læsekultur, deltager i samtaler og oplæg. Mød blandt andre Nina Christensen, Anna Karlskov Skyggebjerg, Per Esben Svelstad, Kristiane Hauer, Marianne Eskebæk Larsen og Henriette Romme Lund. Konferencen afsluttes med netværksbar, bobler og musik.

26. marts 2025, Middelfart

Ordblinde og it-konference 2025

Ordblinde og it-konferencen tilbyder ny inspiration til din praksis med ordblinde elever, studerende og kursister. I år gæster Marianne E. Matre fra Universitetet i Agder konferencen med et oplæg om tale-til-tekst som skriveredskab i skolen, og Nina B. Gøttsche og Sara M. L. Pedersen fra VIA University College fremlægger nye resultater fra STYRK-projektet med fokus på ordblinde elevers oplevelse af LST i skolen. Du kan også deltage i en række workshops målrettet netop din praksis. Konferencen arrangeres af Nationalt Videncenter for Ordblindhed og andre Læsevanskeligheder i samarbejde med Rådgivnings- og støttecentret, Aarhus Universitet, Styrelsen for Undervisning og Kvalitet/BUVM, Nota og Læsekonsulenternes Landsforening.

Scan qr-koden og få et overblik over alle faglige arrangementer.